

ΜΙΑ ΝΕΑ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ ΓΙΑ ΤΟ ΝΕΡΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ (Φεβρουάριος 2010)

Συγγραφέας: ΚΙΜΩΝ ΧΑΤΖΗΜΠΙΡΟΣ

Η διαχείριση του νερού αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα. Παραδοσιακά, η εκμετάλλευση των υδατικών πόρων σημαίνει μεγιστοποίηση της προσφοράς νερού. Η κατάχρηση στην κατασκευή φραγμάτων και στις αντλήσεις υπόγειου νερού έχει διεθνώς ως επακόλουθο την πολύμορφη κακοποίηση των υδατικών συστημάτων. Πολλές συνέπειες, όπως η υφαλμύρωση ή η καταστροφή βιοτόπων, είναι μη αναστρέψιμες. Εξάλλου, παρά τις καταχρήσεις, τα προβλήματα δεν έχουν λυθεί αφού δισεκατομμύρια άνθρωποι εξακολουθούν να μην έχουν εγγυημένη πρόσβαση σε πόσιμο νερό. Σήμερα, η μείζων διατάραξη του υδρολογικού κύκλου, στην προοπτική ενδεχόμενης κλιματικής αλλαγής, κάνει απαραίτητη μια συνετή προληπτική πολιτική.

Μια νέα διαχείριση των νερών συνιστά πολιτιστική αλλαγή, διότι από τη μεγιστοποίηση της προσφοράς πρέπει να περάσουμε στη διαχείριση της ζήτησης, δηλαδή κυρίως στην εξοικονόμηση. Παράλληλα, η τεχνολογία προσφέρει δυνατότητες παραγωγής νερού από τοπικούς ανανεώσιμους πόρους με χρήση ανανεώσιμης ενέργειας, π.χ. επαναχρησιμοποίηση λυμάτων ή αφαλάτωση.

Το 2005 υπογράφηκε από ευρωπαίους επιστήμονες στη Μαδρίτη η «Declaracion Europea por una Nueva Cultura del Agua». Το κείμενο επισημαίνει ότι τα προβλήματα λειψυδρίας δημιουργούνται περισσότερο από κοινωνικοοικονομικές αιτίες παρά από έλλειψη φυσικών πόρων. Η προσπάθεια διόρθωσης της «φυσικής αδικίας», δηλαδή της φυσιολογικής υδρολογικής ανισορροπίας στον κόσμο, συνήθως συνεπάγεται μεταφορά οικονομικών.

Ωστόσο, γιατί να μη θεωρηθεί λογική μια εκτροπή από περιοχή υδρολογικά πλούσια προς περιοχή με υδατικό έλλειμμα; Παραδείγματα μεγάλων εκτροπών νερού απ' όλο τον κόσμο παρουσιάζονται στο Διαδίκτυο (www.hydrodinosaurs.fr.st). Διαπιστώνεται ότι κατά γενικό κανόνα αφορούν περιπτώσεις όπου νερό αφαιρείται από φτωχές περιοχές για να μεταφερθεί σε πλουσιότερες. Πρόκειται για μη

ανταποδοτικές επενδύσεις με δυσανάλογο οικονομικό κόστος, τις οποίες αποφεύγουν οι ιδιώτες και πάντοτε αναζητούνται κρατικά χρήματα. Έχουν υψηλό περιβαλλοντικό κόστος, υπονομεύουν τις προσπάθειες εξοικονόμησης και ευνοούν μια σπάταλη χρήση νερού. Με δύο λόγια, συνιστούν μη ορθολογική μορφή ανάπτυξης. Η εξοικονόμηση μπορεί να βελτιώσει την περιβαλλοντική κατάσταση του πλανήτη, μειώνοντας περίπου κατά 20% την ποσότητα γλυκού νερού που αφαιρούμε από τον υδρολογικό κύκλο. Κλειδιά για εξοικονόμηση: νέες τεχνολογίες, αλλαγή νοοτροπιών, κατάλληλη τιμολόγηση του νερού. Ειδικότερα ο εκσυγχρονισμός της άρδευσης αποτελεί μείζονα τεχνολογική, αλλά επίσης κοινωνική πρόκληση.

Σε τελευταία ανάλυση, η έλλειψη ορθολογικής διαχείρισης είναι δυσκολία πολιτιστική. Η εξοικονόμηση προϋποθέτει ορθολογική συμπεριφορά, συγκροτημένο προγραμματισμό βασισμένο στη μοντέρνα γνώση. Οι δυσκολίες εφαρμογής των περιβαλλοντικών προδιαγραφών και γενικότερα της πράσινης ανάπτυξης δεν είναι ούτε οικονομικές ούτε τεχνικές, οφείλονται μάλλον σε ιδεολογικές αγκυλώσεις και μειωμένη πληροφόρηση.

Η εκτροπή του Αχελώου έγινε σταδιακά τμήμα της «θεσσαλικής ταυτότητας». Η ιδέα ότι οι Θεσσαλοί έχουν δικαίωμα στο νερό του Αχελώου εξελίχθηκε σε ριζωμένη πεποίθηση της πλειονότητας του τοπικού πληθυσμού. Το σχέδιο αποτέλεσε πολιτικό παιχνίδι στα χέρια παραγόντων της κεντρικής και τοπικής διοίκησης. Ο Αχελώος θεωρήθηκε πανάκεια που θα αντιμετώπιζε όλα τα προβλήματα της Θεσσαλίας. Μολονότι υπήρχε άγνοια των υδατικών και οικονομικών μεγεθών, οι δε μελέτες ήταν ανεπαρκείς και αλληλοσυγκρουόμενες, το σχέδιο κατέληγε σε αυτοδικαίωση, μια νοητική διεργασία που εκινείτο με την ίδια την αδράνειά της. Υπήρχε άραγε η ποσότητα νερού που θα εκτρεπόταν; Πάντως τα νούμερα θεωρήθηκαν σωστά επειδή επαναλαμβάνονταν συχνά, η δε υπερεκτίμηση εξυπηρετούσε την καλλιέργεια υψηλών προσδοκιών.

Οι οικολογικές αντιδράσεις ξεκίνησαν τη δεκαετία του 1980. Μια ομάδα από μεγάλες ελληνικές ΜΚΟ κινητοποιήθηκαν και πρόβαλαν τις σοβαρές και μη αναστρέψιμες περιβαλλοντικές επιπτώσεις του έργου. Η εκστρατεία αναδείχθηκε σε ένα από τους σημαντικότερους περιβαλλοντικούς αγώνες στην Ευρώπη. Η εκτροπή του Αχελώου θεωρήθηκε το πιο χτυπητό παράδειγμα κατασπατάλησης Κοινοτικών πόρων σε δημόσια έργα που δεν έχουν οικονομική ή κοινωνική χρησιμότητα. Η

Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξαπατήθηκε σε πρώτη φάση, αλλά τελικά δεν πείστηκε για τη σοβαρότητα του σχεδίου και αρνήθηκε χρηματοδότηση, μετά το 1986. Οι αντιτιθέμενες οργανώσεις πραγματοποίησαν δικαστικούς αγώνες και το ΣΤΕ εξέδωσε αλληπάλληλες αρνητικές αποφάσεις, βασισμένες στην παραβίαση κανόνων της εξελισσόμενης ευρωπαϊκής νομοθεσίας. Έπειτα από κάθε αρνητική απόφαση του ΣΤΕ, η εκτέλεση των τεχνικών έργων σταματά, αλλά κάτω από την πίεση των λόμπι το φάντασμα της εκτροπής επανέρχεται.

Η εκτροπή του Αχελώου έχει εμφανιστεί κατά καιρούς σαν έργο με στόχο την άρδευση, την υδροηλεκτρική παραγωγή, την ύδρευση, την απορρύπανση του Πηνειού ή την τροφοδότηση των υπόγειων νερών και με διαφορετικές ποσότητες εκτρεπόμενου νερού. Τώρα προωθείται το σχέδιο της λεγόμενης «μικρής εκτροπής», χωρίς αρδευτικό δίκτυο. Η κρυφή σκέψη είναι ότι με τη συνέχιση του έργου εισπράττεται άμεσα το πολιτικό όφελος και, αργότερα, θα επικαλεστούμε την ανεπάρκεια των εκτελεσθέντων για να προχωρήσει η εκτέλεση άλλων δαπανηρών έργων. Αυτός είναι πραγματικά ένας πολύ πρωτότυπος τρόπος εφαρμογής σχεδίου διαχείρισης υδατικών πόρων.

Το άρθρο δημοσιεύθηκε στο ένθετο «ΒΗΜΑ ΙΔΕΩΝ», 5 Φεβρουαρίου 2010, σ.